

הַעֲרָכוֹת וְדַבְרֵי-בִקְרָת

שְׁתֵּי אֲנֹתוֹלוֹגִיּוֹת

מאת ש. הלקין

I

ראובן גרוסמן : מבחר שירת אנגליה, הרומנטיקנים והויקטוריאנים, הוצאת „מסדה“, תל-אביב, תש”ב (215 עמוד) ; מבחר שירת אנגליה, מציסר ועד סוף המאה השבע עשרה, הוצאת „מסדה“, תל אביב, תש”ד (223 עמוד).

בעצם שנות-האימים שעברו על האומה, תש”ב—תש”ד, יצאה בארץ ישראל אנתולוגיה של השירה האנגלית, ילקוט-שירה רב הכמות והאיכות, שגרם זמן צאתו לאור והבקורת העברית לא עמדה עליו כל צרכו, ואף על פי שהוא אחת התופעות החשובות ביותר בדורנו בספרות-הפיוט המתורגמת. גרם הזמן — בארץ ישראל בפרט, דוקא באותן השנים, שבהן ראה הישוב את עצמו כאילו הוא עצמו נשרף בכבשונות-האש ההיטלראיים, הלא התפתחה תוצרת הספר בארץ והגיעה לידי שיעורים מספריים גדולים מכל שהיינו רגילים בהם קודם, אבל גרם, כפי הנראה, היחס אל אנגליה ואל תרבותה באותן שנים ראשונות למאבק הנואש עם הלגיונות האנגליים, שחסמו בפני פליטי ההרג והאבדן ההיטלראיים באירופה את הדרכים ארצה, העקובות מדם, והבקורת העברית בארץ כמעט העלימה עיניה מן המאורע הספרותי הזה בתוקף התנאים המדיניים-הצבוריים, ואשר לאמריקה העברית — שיבוש-הדרכים באותו פרק-זמן בין ארצות-הברית לארץ ישראל הוא שהאפיל כאן על העובדה, שסוף סוף יצא ספר בעל ערך, שעל דוגמתו חלמו המשוררים העברים האמריקניים בפרט — מיטב היצירה הלירית האנגלית, שתרומתה לשירה העברית החדשה, כפי שנסתננה תרומה זו לאוצר ספרותנו דרך צנורות גלויים ונעלמים יחד, דרך השירה העברית באמריקה ביחוד, עדיין לא נעשה נסיון רציני להעריכה הערכה נכונה. ספק הוא, אם בכלל הגיע הספר הזה לידי רבים מן הסופרים והקוראים העברים באמריקה עד היום, ומצוה ספרותית היא לפרסם את מציאותו בתוך קהל

העברים שבמדינה, ואפילו באיחור־ומן לא־מעט, ואפילו בציון ביבליוגרפי בלבד לעת עתה.

אכן גם סקירה חטופה בלבד על תכנית האנתולוגיה הזאת יש בה כדי להרהיב את העין ולהעיר רגש הפלאה כלפי המתרגם, שנטל עליו תפקיד עצום זה אף מילא את תפקידו באמונה, בכוח־עבודה לא־יאמן ובנאמנות פיוטית ברוכה. משתו מן הפלא היה אדם רואה באנתולוגיה מסוג זה, אילו ניתרגמו כל היצירות, שכונסו בה, על ידי מתרגמים אחדים, וכשזו מעשה־ידינו של אדם אחד — לא כל שכן. ראובן גרוסמן, המשורר העברי־האמריקני, האמריקני על פי הורתו ולידתו וחניוכו, והוא הראשון במשוררי־אמריקה העברים שהשתקע בארץ ישראל ונעשה חלק ממנה בכל נפשו ובכל מאוֹדו, בבשרו ודמו ממש, הוא שהוציא אל הפועל תכנית נועזה זו, המתקרבת אל הפלא בעצם מבצעה — תרגום השירה האנגלית הלירית לכל רחבי תקופותיה השונות ומתוך הבלטת אישיותו הלירית הפרטית של כל אחד מגדולי המשוררים האנגליים, בני התקופות השונות. תכנית האנתולוגיה, כפי שהחזה אותה לפניו המתרגם, כוללת שלשה חלקים: הראשון — מצ'וסר עד סוף המאה השבע עשרה; השני — משוררי המאה השמונה עשרה והתשע עשרה; והשלישי — המשוררים החדשים באנגליה, כלומר: מאחרי דנטי גבריאל רוזטי (1828—1882) ועד ימינו. הכרך השלישי, והוא עתיד לכלול את משוררי החלק השלישי בתכניתו של המתרגם, לא הופיע עדיין. אבל שני הכרכים הראשונים, כשהם לעצמם, מלאים וגדושים עושר פיוטי, פרי יצירה שירית אדירה הולכת ומתגברת, הולכת ומתחדשת ומתגוונת, משך חמש מאות שנה רצופות, וכל העושר הזה ניתן כאן רובו ככולו בפעם הראשונה בתרגום עברי יפה, נלבב ומלבב, מעשה ידי יחיד.

רובו ככולו — לאו דוקא: למעשה, הרי שני הכרכים האלה בשלמותם כמעט ילקוטי שירה, המכילים שמות יוצרים לעשרות ושירים וקטעי־שירה למאות, שהקורא העברי, שאיננו חניך הספרות האנגלית במקורה, טועם את טעמם, רואה אותם בעיניו, בפעם הראשונה בתולדות הספרות העברית. נהג ראובן גרוסמן מנהג הכנסת אורחים במה שמצא לפניו מן המוכן בספרות העברית החדשה וכלל באנתולוגיה שלו כמה תרגומים מן הליריקה האנגלית, שהכניסם לתוך ספרו, בלי לשוב ולתרגם את מקורם מחדש. אבל מי שמכיר, כמה מעט ניתרגם לעברית מן השירה האנגלית, מן הליריקה שבה בפרט חוץ מעבודתו של מחבר האנתולוגיה בעצמו, אינו נפתע לגלות שמספר התרגומים, המכונסים כאן משל אחרים, „בטל בששים“ לעומת תרגומיו הוא החדשים. שבעים וששה מענקי־הרוח בשירה האנגלית כלולים באנתולוגיה שלפנינו — ומאלה ניתרגמו לעברית קודם רק שנים מאלה, הבאים בכרך הראשון, היינו: שקספיר ומילטון, ושנים עשר מאלה, המופיעים בכרך השני, והם גדולי התקופה הרומנטית בעיקר, כגון וורדסוורת וקולרידג', שלי ובירון. אבל אף חשבון זה יש בו כדי להטעות את הקורא, עד שיעיין בטיב החומר ובמיונו באנתולוגיה עצמה. כי אם אמנם ידועים היו לקורא העברי הטוב ארבעה עשר שמות אלה של גדולי הגדולים בשירה האנגלית, הרי למעשה לא היו ידועים לו גם אלה (חוץ משקספיר ובירון), כי אם על פי קטע

לירי אחד או שנים, שניתרגמו באקראי על ידי מי ממשוררנינו העברים לפני גרוסמן. בתוך ארבע מאות ומעלה היצירות הליריות, המכונסות בשני הכרכים — והן, פרט לקטעים מועטים, שירים שלמים — לא תמצא בתרגומם של אחרים כי אם שתיים-עשרה מן הסונטות השקספיריות⁽¹⁾. חמשה ליקוטים ליריים מתוך מחזות שקספיר⁽²⁾, שני קטעים משל מילטון⁽³⁾, ועשרים ואחד שיר וקטעים שיריים משל המשוררים בני התקופה הרומנטית⁽⁴⁾ — ארבעים מתוך ארבע מאות ומעלה.

חשבון סטטיסטי זה, כשהוא לעצמו, אפשר יש בו כדי להעמיד את הקורא על המעשה הרב, שעשה המתרגם להעשרת הספרות העברית, להעשרת תפיסתה במהות הליריקה במיטב היצירה הספרותית, בפרט, במשך שלשים השנה האחרונות, החל בפעולתה היסטורית של הוצאת א. י. שטיבל, נתעשרה ספרותנו במאות תרגומים מן הספרות האירופית לתקופותיה, לארצותיה וללשונותיה, ובתוכן גם האנגלית. כמה מן התרגומים האלה הם יצירות קלאסיות, המהוות אבני-יסוד בספרויות המקוריות, הורותיהן ויולדותיהן, ואבני-שתייה שמהן הושתת עולם-הספרות האירופי כולו, בהשפעת-הגומלין שהשפיעו הספרויות הלאומיות השונות באירופה זו על זו בהתפתחותן במשך מאות בשנים. אין כל ספק איפוא שספרותנו העברית אף היא, הנלחמת עדיין לגיבוש תכנים וצורות משלה, לעיצוב עצמיותה הישראלית בתוך מסגרת ערכיה האנושיים-הכלליים ינקה ויונקת ביודעים ובלא יודעים מן היצירות העולמיות הללו, שנשתזרו לתוך ארג-מסכתה בדורות האחרונים, ואף על פי שעדיין לא נעשה שום נסיון רציני במחקר ספרותנו להגדיר הגדרה מסוימת את טיבן של ההשפעות האלה לזרמיהן ולתכונותיהן בעשרות השנים האחרונות, שבהן הגיעה ספרותנו אל שיאה האמנותיים המובהקים. אבל דבר אחד ברור לכל מי שמכיר את ספרותנו החדשה מבפנים: יניקתה הרוחנית של הספרות העברית מספרות-אירופה מותחמת בעיקר בתחומיהן של הספרות הרוסית (גם בסיפור גם בשיר), ושל הספרות הגרמנית (בשירה ביוחד), לא כן השפעת הספרות האנגלית על ספרותנו, גם מן האנגלית קלטה ספרות-התרגומים שלנו יצירות רבות מספור במשך שלשים השנה האחרונות, אבל לא זו בלבד שיצירות מרובות אלו רובן ככולן הן פרי זמננו אנו, יצירות שזכו לפרסום במקורן באנגליה או באמריקה וגירו את יצר השוק העברי מפאת חידושן הזמני, ולא דוקא משום ערכן האמנותי הקיים, אלא שאף אלה היו כולן יצירות הפרוזה האנגלית הספורית ולא יצירות הפיוט האנגלי-האמריקני החדיש. אם שירת אירופה הקונטיננטלית לא תרמה כי אם מעט בערך לספרותנו התרגומית, הרי מעט מן המעט אפשר היה למצוא בה מן השירה האנגלית. רק המשוררים העברים באמריקה הם שהיו יכולים לעבוד בשדה נרחב זה, לטייב ולהפרות את שדה השירה העברית בהכנסת ערכיה הגדולים של השירה האנגלית לתוך עולם פיוטנו העברי: השירה

(1) בתרגום ש. שלום.

(2) בתרגום י. ע. סלקינסון, ב. נ. סילקינה, א. א. ליסיצקי וכותב השורות האלה.

(3) בתרגום י. ע. סלקינסון וש. גינצבורג.

(4) בתרגום י. שנברג, א. רגלסון, ש. טשרניחובסקי, אשר ברש, א. א. ליסיצקי, ש. גינצבורג,

י. ל. גורדון, י. ל. ברון, דוד פרישמן, פ. לגר, זאב זיבוטנסקי וא. בירמן.

העברית האמריקנית. עם כל היותה בשר מבשרה ועצם מעצמיה של השירה העברית כולה, הרי חדשה היא בכמה מתכניה וצורותיה דוקא מתוך שהושפעה במדה רבה כל כך מן השירה האנגלית והאמריקנית, אשר בה חי המשורר העברי באמריקה את חייו התרבותיים-הכלליים. אבל גרמו כמה גורמים, שלא כאן המקום לעמוד עליהם, ועבודת הרבים זו לא נעשתה על ידי הרבים, זכה ראובן גרוסמן וזיכה את שירתנו העברית זכות-הרבים: בילקוט רב-מדות זה של תרגומי-ליריקה משוכללים קרע לשירה העברית חלון רחב אל עולם-שירה עשיר שבעשירים, שהשפעתו על הפיוט העברי בדורות הבאים תלך ותגדל, תלך ותתגלה.

II

מרדכי יאפע: אנטאלאגיע פון דער העברעאישער פאָעזיע, מיט קריטישע אַפּהאַנדלונגען, בוך איינס, ציק"א ביכער פאַרלאַג, ניו יאָרק, 1948 (399 עמוד).

אנתולוגיה זו לשירה העברית לדורותיה חידוש גמור הוא בספרות הישראלית, ולא בלשון שבה היא מופיעה, באידית, בלבה. משני חלקי הספר הזה יצא לעת עתה חלקו הראשון. אבל המעיין בתכנית האנתולוגיה הזאת לפי הכרך הראשון שלה גם הוא, כבר מזדקרים לעיניו שני קויה העיקריים: היקפה ההיסטורי וכמות החומר ההסבריי שבה — שני חידושים גדולים בספרות האנתולוגית השירית שלנו. מבחינת ההיקף ההיסטורי (ואולי נכון יותר: הכרונולוגי), אין כותב השורות האלה יודע עוד ספר דומה לזה בשאיפותיו אפילו בעברית, ובאידית או בלשון אחרת לא כל שכן. מטרה רחבה מכל ששאפו אליה האנתולוגיות הקודמות לשירה העברית הציב לו מרדכי יפה — לתת בספרו, על שני כרכיו הגדולים, את מבחר השירה העברית מלאחר התנ"ך ועד עצם ימינו אלה. הכרך הראשון, המונח לפנינו, כבר כולל את השירה העברית כולה, מתקופת ימי-הבינים ועד זמננו, כלומר: החל באליעזר הקליר במאה השביעית וכלה בכמה ממשוררינו בני הדור האחרון, שיצירתם התחילה משגשגת לפני עשרים וחמש שנה לערך, בשנות העלייה השלישית, ואשר לצד ההסבריי, מעלה טובה שניה, המציינת בחידושה את האנתולוגיה הזאת, ברור שוב כי לא הופיע עוד ספר כזה, המכיל לא רק חומר מלוקט מתוך השירה העברית לתקופותיה השונות, כי אם גם חומר של מבואות והערכות רחבים, כתובים בידי המחבר עצמו, ובו הוא מכניס את הקורא לעולמה הרוחני של כל תקופה ותקופה בפני עצמה ואף לעולמו הפיוטי של כל משורר ומשורר מאלה, שהוא מציג אותם בספרו בתרגומיו מתוך דבריהם. שני קוים יסודיים אלה בבנין האנתולוגיה יש בהם כדי ליחד לה מקום-כבוד בעולמנו, ואפילו בעלים עין לעת עתה מערכם האמנותי הרב של התרגומים ומכוח חדירתו של המחבר אל חיי רוחו וחזונו המיוחדים של כל משורר עברי, שכינס מדבריו לתוך ילקוטו. עצם היקפו של הספר ברכה מרובה בו, לא הקורא האידית בלבד, שהתרחק בעשרות השנים האחרונות מן הספרות העברית בכללותה, עשוי מעתה שיהא נפתע למראה העושר, הגנוז בשירה העברית. הקורא

העברי אף הוא, עם כל הרגשתו ביקר תפארתה של השירה העברית לדורותיה, עשוי שתתבהר לו קצת על פי הספר הזה הרגשתו זו, העמומה בדרך כלל; עשוי הוא שיתחיל מעתה לרחוש רגשי-כבוד מגובשים יותר ומוצקים יותר לתכניה ולגווניה הרבים והשונים של השירה העברית ההיסטורית, ואף על פי שתכנים וגוונים רבים ושונים אלה לא תמיד ניתנים בעין בילקוט זה, אלא יש ולפעמים אינם אלא מתרמוזים בו, מתרמוזים בלבד.

כי על כן כדאי להתעכב קודם כל על בנין האנתולוגיה, לשם הבחנה מדויקת יותר בין הראוי ובין המצוי שבה, בין התכלית הנכספת שבתכניה ובין הדרך בה הלך המחבר למעשה לקראת התכלית הנכספת. בפתח-דברו ("פארבאמערקונגען"), אומר מרדכי יפה, כי שתי מטרות ראשיות היו לנוכח עיניו בעבודתו: (1) לתרגם את כל החומר, שליטתו בזהירות ומצאתי ראוי לפרסום; (2) לסמן את אפיים של המשוררים בהערכות מתאימות ואת אפיים של התקופות והמקצועות — כמה למשל, מקצוע החומר והחידוד — במבואות. בחירת החומר וסימון אפיים של המשוררים צריכים היו איפוא להיות בהתאם לאפשרויות: הייתי צריך מדי פעם לוותר על הכמות ולהקפיד יותר על האיכות. ואכן "צורך" זה "לוותר על הכמות" של החומר המתורגם מורגש מאד בבנין האנתולוגיה: בודק אתה את כמות החומר המתורגם לעומת כמותו של חומר המבואות וההערכות ואתה טועם טעם של דיספרופורציה לא-נוחה ביותר בין שני אלה. כל האנתולוגיה — בשני כרכיה — נחלקת לשש מחלקות: "ימי-הבינים"; "הזמן החדש וההשכלה"; "התחיה וארץ ישראל"; "אמריקה"; "משוררות"; "הומור וחידוד". בודאי טעמיו ונימוקיו של המחבר בארגון החומר המתורגם לפי המחלקות האלה דוקא, ואולי יתברר ערכה של חלוקה זו עם צאת הכרך השני, בו עתידים לבוא המשך המחלקה השלישית ושלוש האחרונות. אלא שלעת עתה ברור, שהחומר המתורגם בכרך הראשון, עם כל חשיבות התרגומים, כשהם לעצמם, כבר נתקפחה כמותו מחמת החומר ההסבריי המרובה. מתוך שש המחלקות שבאנתולוגיה באות בכרך הזה שתיים הראשונות וחלק גדול מן השלישית היינו: מקונסטנטיין שפירא (1840—1900) ועד י. קמזון, אחד משלושת המשוררים, הכלולים בכרך זה, ששנת לידתם היא 1900. אבל משה אתה מספר העמודים, המוקדשים כאן לתרגומים מתוך יצירות המשוררים, המכונים בזה, אל מספר העמודים, המוקדשים להערכות ולמבואות ואתה מוצא שקצת למעלה ממחצית הספר תופס החומר ההסבריי שבו. הוה אומר: לעתים קרובות קולט הקורא את מושגיו בטיב מהותו של המשורר הנדון מתוך דברי ההערכה של המחבר יותר משהוא קולטם מיצירותיו של המשורר עצמו. דבר זה מורגש ביחוד בשתי המחלקות הראשונות ופה ושם גם במחלקה השלישית, שהיא, דרך אגב, אחת מן העשירות ביותר — ובצדק — באנתולוגיה: השה למשל את ההערכות היפות לשלמה אבן גבירול, ליהודה הלוי ולמשה חיים לוצטו מול הליקוטים מתוך דבריהם הם. ספק גדול הוא, אם יש בחומר המתורגם בשתי המחלקות הראשונות בפרט להעמיד לעיני הקורא את דמויותיהם של כמה מן היוצרים הגדולים, המופיעים

בהן, אפילו לפי מאמציו, המוצלחים מאד, של המחבר עצמו להעמידם במבואותיו ובהערכותיו במלוא שיעור-קומתם.

אמנם הרגיש המחבר באי-הטבעיות שבחלוקה דיספרופורציונלית זו של החומר בספרו, שכן הוא אומר בפתח-דברו: „בודאי היה זה פרופורציונלי יותר, אילו יכלה האנתולוגיה שלי לכנס את כל המשוררים העברים; אילו אפשר היה לתת יותר דוגמאות ככל האפשר מתוך (יצירת) המשוררים החשובים ביותר — אבל בנידון זה העכשוי הייתי אנוס לותר על תכנית גדולה כל כך של אנתולוגיה כזאת, שהיתה דורשת אלפי עמודים. אנוס הייתי איפוא לקמץ אפילו בשל המשוררים הקלסיים, כדי שלא יקופחו משוררים אחרים בעלי ערך פחות מאלה. עם זאת היתה כוונתי להביא את הקהל לידי הכרה במשוררים, הידועים פחות, ולהוסיף על חלקם גם על חשבון המשוררים, המקובלים יותר“. הסבר זה בודאי מתקבל על הדעת בכל הנוגע לקורא האידי, שהשירה העברית החדשה, למתקופת התחיה ועד שירתנו הצעירה, על כל פנים, אינה ידועה לו מכל וכל — חוץ משירת ביאליק, וכאן הגדיל מרדכי יפה לעשות: הוא „גלל את חרפת מצרים“ מעל השירה העברית בדורות האחרונים בתרגומיו המרובים מתוך השירה העברית החדשה והחדשה ובכתיבת דברי-בקורת דקיהגות ומלאי-חיבה על המשוררים העברים, יוצרי השירה הזאת — עשרות עשרות תרגומים ומאמרים ורשימות, שפרסם בעתונות האידית באמריקה בעצם השנים האלה; והוא שמציג אותה שירה חדשה וחדשה שלנו גם באנתולוגיה הזאת על יוצריה כולם כמעט ומתוך מתן דברים ממיטב יצירתם על פי רוב, יתר על כן: מבואותיו והערכותיו באנתולוגיה זו, כשהם לעצמם, קובעים ברכה לעצמם — בכללותם, ואפילו בלא הווגמאות המתורגמות, הם מהווים מעין מבוא שווה לכל נפש לערכיה העיקריים האנושיים-הישראליים של השירה העברית לדורותיה. אלא שדברים אלה, שנאמרו כאן על היחס הכמותי בין החומר המתורגם באנתולוגיה לבין החומר ההסבריי שבה, יש בהם כדי להבליט רעיון אחד לפחות: גם מתוך המתרמו בלבד בתכנית הספר הזה ובאדריכלותו עשוי אף הקורא העברי שיכיר, כמה הוא חסר בהנחותיו המקובלות, בשיגרות-לשון שלו הרגילות, על היש ועל האין (על האין בעיקר) בשירה העברית לכל רחבי תולדותיה, דומה: יש באנתולוגיה זו של מרדכי יפה לעורר את הלבבות גם בארץ ישראל על הצורך באנתולוגיה מקיפה לשירה העברית ההיסטורית.

שתי מעלות טובות נצטרפו בו במרדכי יפה להכשירו לעבודתו זו רבת החשיבות — חושו הפיוטי האינטואיטיבי ואהבתו לשירה העברית, לא יאמן כמעט, שעלה בידי אדם אחד זה לתרגם באותה מדה של הצלחה אמנותית משוררים רבים ושונים כל כך, בני אקלימים היסטוריים, תרבותיים ולשוניים רבים ושונים כל כך. רק חוש-השירה הדק שלו — ואין צורך להוסיף: שליטתו בטכניקה השירית — עמד לו בעבודתו זו מרובת-הפנים, שכל מי שניסה ידו בתרגום שירה ידע להעריך כמו את כל ה„נסים“, הכרוכים בה. בודאי אדם משורר בעצמו כמרדכי יפה יש לו משורריו הוא, החביבים עליו יותר, ופרקי-שירה, ילידי תקופות היסטוריות ידועות,

קרובים ללבו יותר, ובאלה הצליח ביותר כמתרגם אמן. כך, למשל, נראית מוצלחת ביותר מלאכת־מחשבת זו שלו בתרגום כמה מן ה"פיוטים" וה"סליחות" — הללו עלה בידו להפכן לתפלות עממיות, שיש בהן גם טעם שירה מודרנית. מפתיעה לפרקים ב"העזה" הציורית שבה ובקפיצות־דרכה המושגיות והרעיוניות (אפשר, משום קרבתו היתירה אל היסוד העממי שבשירת בית־הכנסת הרבה לתת מתוכה והמעט לתת מן השירה ה"נשגבה" יותר של האינדיבידואליסטים הגדולים בשירתנו בתקופת־הזהב בספרד). כמו כן מתגלה כוחו יותר בתרגומיו מתוך משוררים גערצים עליו באמת גם במחלקת "התחיה וארץ ישראל", כגון שאול טשרניחובסקי מזה וא. צ. גרינברג מזה. אבל בדרך כלל עדין כל כך חושו השירי־הלשוני ונאמן חושו זה כל כך, שכל משורר ומשורר שתרגם מדבריו יכול להתברך בתרגומיו. בודאי עוד יבואו הקפדנים והנקדנים למיניהם, יבדקו שבע בדיקות בכל תרגום מתרגומיו של מרדכי יפה ויגלו "מומים": כאן שינה מן המשקל, כאן השמיט ציור חשוב או מושג נכבד, וכאן השתמש במלה "פרוואית" יתר על המדה לשם מסירת פרט זה או אחר, הנראה "פיוטי" יותר במקורו. אבל בלבו פנימה ידעו ויכירו גם הנקדנים והקפדנים, כי אמן משורר הוא האיש הזה, המריק מבלי אל כלי סוגי חוייה שירית שונים כל כך בגווניהם ובצליליהם, כחיצוניים כפנימיים. מטעם זה אין הקורא עשוי שירגיש ביותר אף כאותה חד־לשוניות מוכרחת, המתחייבת מתוך העובדה שמשורר אחד הוא שהעתיק ללשונו שלו האחת יצירות רבות ושונות של משוררים מפייטים בסגנונות שונים. הרגשה זו, אם יש והיא מתעוררת בלב הקורא באנתולוגיה, כשהוא עובר מקריאתו במשורר אחד אל השני, המרוחק ממנו במקום ובזמן ובהלך־הנפש, כולה מתבטלת כשהוא משהו את רשמיו מן העיון באקראי פעם בתרגומים למשורר זה ופעם בתרגומים למשורר זה: אותה שעה מתברר לו, כי אחד וקבוע כאן תמיד הדיוק הנאמן במסירת רוחו של כל שיר ושיר, לפי תוכו וברו, לפי תכניו וצורותיו.

אפשר, בדרך כלל, אסור להשוות שיר במקורו אל צורתו המתורגמת. אבל כלל זה אינו חל על תרגומי מרדכי יפה כי אם במיעוטו התוכי, היינו, שלעולם עולה המקור הטוב על התרגום הטוב. אבל תרגומים אלה, שבהם הכתוב מדבר כאן, מצטיינים באותה אהבה מצד המתרגם למקור השירי, המכשירה אותו לחיות את חווייתו של המשורר המתורגם, כאילו לעולם היא שלו, של המתרגם. אהבה זו לשירה העברית היא הפותחת לפני מרדכי יפה את נפש המשורר העברי במבואותיו ובהערכותיה. עד שאפשר להוציא את אלה כספר בפני עצמו, כאוסף פורטרטים רוחניים של משוררים עברים לדורותיהם. ואהבה זו היא שנדוגה בתרגומיו לחושו האמנותי הטבעי, היא היא שורש חושו האמנותי כמתרגם באנתולוגיה הזאת. ספר חשוב ניתן לה לספרות האידית, אבל גם הספרות העברית חייבת לברך עליו: לא רק שחוג קוראיה נתרבת מתוך כך, אלא שהיא עצמה עשויה מעתה לתת דעתה ביתר עוז על "כינוס" מעין זה משלה לשירה העברית כולה.